

GLOBALIZATION, MARRIAGE AND INTERNATIONAL LAW

Milena Dimova – PhD Student

Private Law Department, Faculty of Law,

University of Ruse “Angel Kanchev”

Tel.: +359 888919700

E-mail: mdimova@uni-ruse.bg

Abstract: *The paper reviews international relations, which are based on globalization and on close relations in business, private lives, etc. legal relations, concentrating on family relationships. Persons take a different role in each relationship, and it is important to take an overview of marriage relations, including these ones with foreigners or getting married abroad in front of a domestic or foreign magistrate's office. The paper describes needed documents for getting married and the obligation for registration of the marriage in the own national register of the population.*

Keywords: *marriage, foreign marriage, marriage with foreigners, documents for marriage, registration of marriages in the citizenship country*

ВЪВЕДЕНИЕ

Глобализацията представлява процес на сближаване и обединяване на множество обществени отношения в различни сфери и на държавите в световен мащаб. Условия за постигането на това създават техническия прогрес, коумникацията, при които намалява значението на отделните суверенни държави, т. нар. *глобализиране*. Възможността за установяване център на жизнените интереси в друга държава, различна от отечествената, има когато са създадени по-тесни лични и икономически връзки с държавата на пребиваване. Обичайно местопребиваване според чл. 48, ал. 7 на Кодекса за международно частно право (КМЧП) се разбира мястото, в което физическо лице се е установило преимуществено да живее, без това да е свързано с необходимост от регистрация или разрешение за пребиваване или установяване. За определянето на това място трябва да бъдат специално съобразени обстоятелства от личен или професионален характер, които произтичат от трайни връзки на лицето с това място или от намерението му за такива. Промяната в местопребиваването рефлектира върху обществените отношения, в които лицето е участник (субект), т.е. страна в правоотношения с международен елемент, какъвто е например бракът между лица с различно гражданство. А, щом говорим за правоотношения с международен елемент, то се поставя въпросът обект на чие право са тези отношения.

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. Правна регламентация.

Конституцията на Република България (КРБ) е върховен закон и другите закони не могат да ѝ противоречат. Международни договори се ратифицират по конституционен ред, обнародват и влизат в сила, едва тогава те биват вече част от вътрешното право (ВтП). Предимство е определено и на норми от международни договори, които противоречат на повели от вътрешното законодателство. Двустранните международни договори, на които КРБ предоставя приоритет, биват консулски конвенции (КК) и договорите за правна помощ (ДПП). РБ е страна по КК, които уреждат условията и реда за откриване и функциониране на консулските представителства и правомощията на консулите (вкл. правото да сключват бракове). ДПП, сключен между Р България и друга държава, уреждащ стълкновителни норми за приложимо право и международна компетентност по съответните дела, е част от ВтП, както и ДПП за признаването и изпълнението на съдебни и арбитражни решения. КМЧП е основен законов акт на българското международно частно право (МЧП).

Р България е страна членка на ЕС и като такава прилага служебно примата на европейското право, съгл. чл. 52 от Договора за присъединяване. Регламентите са правни

актове, които се прилагат еднакво и непосредствено с влизането им в сила за всички страни от ЕС. Поради предимството на правото на ЕС правилата на КМЧП са дерогирани. С предимство се прилагат единствено ДПП с трети за ЕС държави или държави, които не участват в засиленото сътрудничество. КМЧП намира проложение, когато страната по отношението е извън ЕС и когато липсва ДПП или КК.

2. Правото на брак. Условия и пречки за встъпване в брак според българското семейно право.

2.1. Правото на брак.

Правото на сключване на брак е уредено в чл. 12 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (КЗПЧОС). Конвенцията ясно насочва регулирането на тези обществени отношения към националното законодателство. Правото на встъпване в брак и правото на семейство са посочени в чл. 9 КЗПЧОС. С развитието на обществото и правните системи на държавите, разпоредбите са претърпяли изменения. В световен мащаб се наблюдават и други начини на създаване на семейство, които не са основани преимуществено на брака като институт. Очертаното еднакво право, както за мъжете, така и за жените, да създават семейства, препраща нормирането му към съответните национални законодателства. Правото на ЕС не урежда съществуването или признаването на брака, липсва нарочен акт. Многостранен международен договор по тези въпроси също не е сключен. Тази липса лежи върху съществените различия, които имат семейните отношения в отделните държави, намиращи отражение и в правните норми, които действат. В някои страни полигамията е правно допустима, а в други законодателството се намира под влиянието на религията. Бракът във формата на граждански брак е доброволен съюз между мъж и жена и е сред основните права, съгл. чл. 46 КРБ.

2.2. Условия и пречки за встъпване в брак според българското семейно право.

Българското семейно право е кодифицирано в нарочен закон – Семейен кодекс (СК), там са изброени в пълнота условията и пречките при сключването на брак. Исторически погледнато условията и пречките са били обект на религиозно нормиране, още по времето, когато бракът е бил изцяло подчинен на Църквата. Светската му форма – граждански, която придобива и подчиняването му на нормите на светското право не внася радикални промени във вече исторически изпитаните брачни условия и пречки. В СК '09г. са уредени възраст за встъпване в брак, 18г. – чл. 6 СК (положително условие). Допуснато е снижаване с 2 години до навършени 16г., като е посочено изискване за получаване на разрешние. Като пречки за сключване на брак са изброени наличие на друг брак, пълно запрещение или душевна болест или слабоумие, основание за поставянето на лицето под пълно запрещение, болест, която представлява сериозна опасност за другия съпруг или за поколението (чл. 7, ал. 1 СК). Законодателят е оставил възможност, единствено при опасната застрашаваща болест, правото на лична преценка, която се уражнява от здравето лице. Ако има изрично воляизявление, че лицето е запознато и знае за тези опасни болести, то брак е позволено да се сключи. Относителните пречки са забрана за сключване на брак между роднини по права линия, братя и сестри, роднини по съребрена линия до четвърта степен и лица, между които осиновяването създава отношения на роднини по права линия или отношения на братя и сестри (чл. 7, ал. 2 СК). Такива изисквания за сключване на брак се съдържат и в материалното право на други държави, като е възможно чуждото материално право да повелява идентични на горепосочените, но и съществено различни от тези в българския СК. Индивидуално всяка държава формира условията и пречките за сключване на брак, водена от обичаите и правните си традиции. Динамиката в обществените отношения, корелат глобализацията, оказват влияние върху развитието на семейноправните норми.

3. Международно нормиране на брачните отношения.

Всяка държава създава собствени норми, които посочват приложимото право, според което се определят условията за встъпване в брак за лицата. Определят се индивидуално условията за всеки от встъпващите в брак според възприетия принцип спрямо правоспособността и дееспособността – правото на отечествената страна, правото на местоживее, но може да се прилага и правото на местосключването на брака. Съществува

хипотеза, при която условията се подчиняват на правото на органа, пред който се сключва брака. В тази хипотеза и формата на брака, и условията за сключването му се определят от мястото на сключване на брака. Браковете пред дипломатически и консулски представител (ДКПл) се подчиняват на правото на изпращащата ги страна, тъй като то действа в качеството си на длъжностно лице (ДлЛ) и упражнява своите правомощия в границите на изпращащата го държава. Българският ДКПл не може да осъществява функции, които по българското право са предоставени изключително другиму. Такъв пример се наблюдава, когато мъж и жена с българско гражданство сключат граждански брак в САЩ пред български консул, то правото, което ще се приложи ще бъде съгласно българския СК и ще бъде различно от правото по местосключването на брака.

4. Бракове, сключвани в Република България (РБ).

КМЧП в чл. 6 съдържа уредбата на следните бракове, сключвани в РБ, а именно:

4.1. Бракове между български граждани и чужденци.

4.1.1. Бракове между български граждани и чужденци пред българско длъжностно лице в Република България.

Според чл. 6, ал. 1 КМЧП българско ДлЛ е компетентно да сключи брак в България, ако едно от лицата, които сключват брак, е български гражданин или има обичайно местопребиваване в РБ. Алтернативно дадени са два критерия - българско гражданство и обичайно местопребиваване на територията на РБ. Вторият е разгледан в точка **4.2.** Формата на брака се урежда по реда на българското семейно право (БСП), съгласно чл. 75 КМЧП, тъй като се сключва пред българско ДлЛ в РБ. Условията за сключване на брака се определят индивидуално за всяко от лицата от правото на отечествената им държава, към момента на сключване на брак, съгласно чл. 76, ал. 1 КМЧП. За българския гражданин условията ще бъдат уредени спрямо българския СК – чл. 6 и 7 СК, а за чужденеца - от правото на държавата, чийто гражданин е.

Въпреки установена пречка за сключване на брак по чуждото отечествено право в хипотезата на брак на български гражданин или на лице с обичайно местопребиваване в РБ, брак е възможно да се сключи и установената пречка не се зачита, когато по българското право пречката по чуждото право е несъвместима със свободата на сключване на брак. Такъв брак е възможно да се сключи пред българско ДлЛ и това е изрично уредено в чл. 76, ал. 2 КМЧП. Тук става въпрос за примата на българското право пред ограничението, което въвежда чуждото материално право. Ако приложимото чуждо право поставя необходимо условие наличието на съгласие от трето лице, то съгласно чуждото право, българското ДлЛ следва да откаже сключването на брака. Фактически сключването на този брак е допустимо от БСП и нравствени принципи и не противоречи на обществения ред. В такъв случай изискването на приложимото отечествено право на чуждия гражданин за съгласието на трето лице може да бъде пренебрегнато.

В хипотезата, когато български гражданин сключва брак с чужденец от мюсюлмански произход и според неговото отечественото право е забранен бракът с немюсюлманин, българското ДлЛ ще откаже прилагането на отечественото право на чужденеца и ще сключи гражданския брак. Сключеният брак ще бъде действителен според българското право, но недействителен според отечественото право на чужденеца. Задължение на ДлЛ е да уведоми за тези последици страните. На противоположния полюс е хипотезата, при която според отечественото право на чужденеца, е възможно и допустимо да сключи следващ брак, когато първият не е прекратен и отечественото му законодателство позволява сключването на следващ брак. Съгласно БСП и отрицателно изискване за липса на друг брак, който не е прекратен, то българското ДлЛ ще откаже сключването на този последващ брак и формиране на полигамен брак.

Съгласно съгласовителните норми в ДПП между България и Полша и чл. 22 от същия е договорено, че материалните предпоставки за валидността на брака се преценяват за всяко от лицата, които сключват брак, според правото на Договарящата страна, чийто гражданин е това лице. Тук изрично ще се съобрази българското ДлЛ с условията на полското законодателство,

спрямо лице, встъпващо в брак в РБ. Както беше споменато по-горе, ДПП имат примат пред разпоредбите на българското международно частно право.

Задължителни са изискванията на чл. 7 СК спрямо чуждия гражданин, който ще встъпва в брак с български гражданин, правилото ще се прилага дори и при наличието на сключен ДПП. Пречките предвидени в чл. 7 СК имат двустранен характер и приложението му е непосредствено. Отстъпка от изискванията по чл. 7 СК има при сключване на брак между чужди граждани пред българско ДлЛ в РБ. В такъв случай е достатъчно сключващите брак да не са роднини по права линия или братя и сестри.

4.1.2. Бракове между български гражданин и лице без гражданство (апатрид) пред българско длъжностно лице в Република България.

Международен елемент има, когато сключващият брак е лице без гражданство или апатрид, съгласно чл. 2, ал. 2 от ЗЧРБ. Един чужденец може да има повече от две чужди гражданства, но ако има българско гражданство, бракът, който ще се сключи с друго лице, което също има българско гражданство не попада в обхвата на чл. 6, ал. 1 КМЧП.

4.2. Бракове между лица, едно от които има обичайно местопребиваване в страната пред българско длъжностно лице в Република България.

Втората хипотеза уредена в чл. 6, ал. 1 КМЧП засяга лице, което има обичайно местопребиваване на територията на РБ. Тук се наблюдават следните предложения:

- брак между чужди граждани, единият от които има обичайно местопребиваване в РБ;
- брак между чужд гражданин и лице без гражданство (апатрид), при който единият от тях има обичайно местопребиваване в РБ;
- брак между лица без гражданство, от които единият има обичайно местопребиваване в РБ.

Съгласно чл. 6, ал. 1 КМЧП българско ДлЛ ще бъде компетентно да сключи брак в някой от посочените случаи. Гражданството на страните в тези хипотези е ирелевантно. Същественият критерий е обичайното местопребиваване на едно от лицата към момента на сключване на брак. Законът не навежда изискване обичайното местопребиваване да бъде задължително и за двете лица, достатъчно е за едно от лицата.

4.3. Сключване на брак пред дипломатически или консулски представител на отечествената им държава в Република България.

Браковете на чужди граждани пред ДКПл са уредени в чл. 6, ал. 2 КМЧП. Изрично е нормирано в българското МЧП възможността за сключване на брак на лицата с еднакво чуждо гражданство, стига тяхното отечествено право да позволява сключването на брак пред ДКПл. Няма пречка същите да сключат брак, съгласно чл. 6, ал. 1 КМЧП пред българско ДлЛ. При налично общо чуждо гражданство има възможност лицата, встъпващи в брак, да се обърнат към своя ДКПл, за да сключат брак. Допуснатият от чуждото отечествено право сключен брак по аргумент на чл. 6, ал. 2 КМЧП следва, че същият се зачита от българското законодателство.

5. Бракове, сключвани в чужбина.

КМЧП в чл. 6 съдържа уредбата на следните бракове, сключвани в чужбина, а именно:

5.1. Брак между двама български граждани. Български граждани могат да сключат брак в чужда държава пред: - компетентен орган в чуждата държава или пред български ДКПл.

5.1. 1. Брак между български граждани, сключван пред компетентен орган на чуждата държава – чл. 6, ал. 3 КМЧП.

Първо и най-важно условие за сключването на такъв брак е лицето, пред което той ще бъде сключен да има право да сключва граждански бракове, да бъде компетентно. Тази правоспособност се определя от правото на чуждата държава и се зачита от българското право. Това лице ще има качеството на ДлЛ. Субекти на това правоотношение са български граждани, от което следва, че същото това чуждо право трябва да позволява сключването на брак между чужденци (български граждани) и да допуска международната компетентност на чуждите органи, упоменати в чл. 6, ал. 3 КМЧП. Компетентността, съгласно българското МЧП, е призната на чуждестранните органи и бракът, сключен в чужбина между български граждани пред чужд орган следва да се признае в Р България. Хронологично разгледано условията се подреждат по следния начин – бракът да бъде допустим според чуждото право, призната международната компетентност на чуждото ДлЛ и същите да са признати от

българското право по волята на нашия законодател. Признаването е учредено в чл. 117, т. 1 във връзка с чл. 120, ал. 1 КМЧП.

Компетентен орган на чужда държава е този, на който чуждата държава е вменила правото да сключва бракове. Правото може да сочи както държавни органи, ДлЛ така и религиозни органи. Кодексът се интересува от липсата или отсъствието на законосъобразно учредяване на международна компетентност на чуждите органи във връзка с бракове, сключени от тях между субекти - български граждани.

Липсата на компетентност на чуждия орган, за сключване на брак между български граждани, съгласно изискванията на българското право би довело до непризнаване на сключения брак. КМЧП не учредява компетентността на чуждия орган, той само я предполага и ако отсъства такава, то за българското право няма да е на лице сключен брак, който да бъде признат.

5.1.2. Брак между български граждани, сключван пред български дипломатически или консулски представител – чл. 6, ал. 4 КМЧП.

Българското МЧП урежда тази възможност, изхождайки от две съображения: първото е двамата български граждани да са избрали тази възможност, въпреки наличието на международна компетентност на чуждестранния орган; или невъзможност да се приложи чл. 6, ал. 3 КМЧП – при липса на международна компетентност на чуждия орган, т.е. при наличие на обективна невъзможност. Когато български гражданин има и друго гражданство, освен българското, е наложително да информира консулското ДлЛ за друго гражданство. Липсата на пълна информация за гражданствата на лицето би създавало предпоставки за непризнаване на брака от държавата, чийто гражданин е. Аналогично биха се срещнали и затруднения при регистрацията на сключения брак в чуждата държава, чийто гражданин е българският гражданин.

5.2. Брак между български гражданин и чужд гражданин, сключван пред български дипломатически или консулски представител – чл. 6, ал. 5 КМЧП.

Брак между български гражданин и гражданин на чужда държава може да се сключи в чужбина пред български ДКПл, ако правото на приемаща държава и отечественото право на чуждия гражданин допускат това. Не е изрично уредено, но български гражданин може да сключи брак с чужд гражданин пред чужд компетентен орган, аргумент към това е чл. 6, ал. 1 КМЧП – български гражданин и чужденец пред български компетентен орган. Тази възможност се поставя в условието на правото на държавта, където се сключва бракът и допускането му, както и спазването на изискванията за форма и условия за действителност. Ако са спазени условията на чл. 75 и 76 КМЧП, сключеният брак в чужбина от български гражданин и чужденец пред чуждо ДлЛ по ГС следва да се признае в РБ. Разпоредбата на ал. 5 говори за брак с чужд гражданин, апатридът е лице без гражданство, откъдето следва и изводът, че българските ДКПл не са компетентни да сключат такъв брак, дори правото на приемащата държава да го позволява, то апатридът не покрива следващото условие, правото на чуждия гражданин да допуска това. Ако чуждият гражданин има и българско гражданство, то хипотезата на сключения брак ще попадне под ал. 4, а ако чуждият гражданин има повече от едно чуждо гражданство, стига по едното му гражданство да са покрити условията, то международната компетентност на българските ДКПл е на лице.

6. Необходими документи за сключване на брак.

Съгласно чл. 9 СК, необходимите документи са декларация за липса на пречки по чл. 7 СК, декларация за осведоменост за заболяванията на другия по чл. 7, ал. 1, т. 2 и т. 3 СК, медицинско удостоверение. Самоличността се удостоверява с документ за самоличност на бъдещите съпрузи и на свидетелите, както и удостоверение за раждане.

Съгласно Наредба РД-02-20-6/2012, чл. 20, ал. 1, когато български гражданин желае да сключи брак в чужбина се нуждае от Удостоверение за сключване на брак (приложение № 11). Когато български гражданин ще сключва брак в чужбина с чужд гражданин, който не е вписан в регистъра на населението, към заявлението се прилага официален документ, съдържащ име, рождена дата, пол, семейно положение на чуждия гражданин, чл. 20, ал. 4 от Наредбата. При нужда се издава удостоверение за снабдяване с документ за сключване на граждански брак на

чужд гражданин. Законът е посочил изключение за бежанците и лицата с хуманитарен статус в РБ, същите удостоверяват семейното си положение с нотариално заверена декларация, съгласно чл. 52 ЗГР. Съгласно чл. 77 КМЧП чужд гражданин (апатрид) трябва да удостовери, че неговото отечествено право признава брака, сключен пред чуждестранен компетентен орган и по неговото отечествено право няма пречки за сключване на брака. Разпоредбата се прилага и в случаите, когато бракът се сключва в българско ДКПл - документ, че отечественото му право допуска брак в българско представителство, и брака ще бъде признат в страна му.

7. Задължение за регистриране на граждански брак на български граждани, сключен в чужбина в Република България

Съгласно чл. 70, ал. 1 от ЗГР - Българският гражданин е длъжен, в срок до 6 месеца от сключването на акт за граждански брак от чуждестранен местен орган по ГС, да предостави или изпрати препис или извлечение от съставения акт на български ДКПл в тази страна. Алинея 2 на чл. 70 ЗГР, допуска българският гражданин да представи, съставения от местен орган по ГС в чужбина, акт направо на ДЛЛ по ГС в общината по постоянния адрес на съпруга, когато той е български гражданин, ако не е, то по постоянния адрес на съпругата. Представеният документ се придружава от легализиран и заверен превод на български език.

РБ е страна по сключени ДПП, възможно е в тези договори да бъде изрично предвидено освобождаване от легализация на документите за гражданско състояние. РБ е страна по Хагската конвенция (ХК) за премахване на изискването за легализация на чуждестранни публични актове, то следва да се завери с „апостил“ чуждестранният акт за брак. Съществува и друга хипотеза, в която между Р България и чуждата държава освен сключен ДПП, то тези 2 държави да са страни и по ХК, тогава следва да се приложи по-благоприятния режим относно издадения акт за гражданско състояние. Противоположната хипотеза е налице, когато Република България и другата държава нямат договор за правна помощ и не са страни по ХК. В този случай не е уговорено изрично освобождаване от легализация на документи за гражданско състояние, респективно не е премахнато изискването за легализация на чуждестранни публични актове. Особеното тук е, че актът за брак следва да носи заверката на чуждото Министерство на външните работи (МВНР) и това да се удостовери от българското представителство в чуждата държава. Ако българско представителство липсва, то удостоверяването на заверката от МВНР на чуждата държава се извършва от българско представителство в друга (различна от чуждата държава-издател) държава, което е акредитирано за чуждата държава, издала акта за брак. Ако РБ няма дипломатически отношения с държавата, издала документа, легализацията на акта за брак се извършва от българско дипломатическо или консулско представителство в трета страна, където има представителства и на държавата, от която произхожда акта за брак, и на РБ. В тази хипотеза освен заверката на МВНР на третата държава трябва да има заверка и на представителството на държавата, от която произхожда актът за брак, българското представителство удостоверява положените две чужди заверки.

Р България е страна по Конвенцията за издаване на многоезични извлечения от актове за гражданско състояние. Ако за сключения брак е издадено многоезично извлечение от акта за брак на съпрузите, формуляр В, не е налице изискване за легализация или друга формалност. Ако българските граждани, вписани в представените извлечения, не бъдат еднозначно определени и това не е възможно, то няма пречка да бъдат изискани пълни преписи от съставените в чужбина актове за гражданско състояние.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Брачното отношение е част от семейните отношения в широк смисъл, наред с възможностите за движение и промяна в местопребиваването, правоотношенията в семейното право с международен елемент увеличават своя брой. Международните правоотношения са по своята същност индивидуални, поради действащите международни принципи на препращане или пряко нормиране на тези отношения. Правото на отечествената държава съчетава в себе си симбиозата между културните традиции и политическото влияние върху своите граждани,

а в определени случаи прави своят реверанс към правото по местопребиваване или към правото на органа, пред който се сключва брака. Хипотезите, посочени в българското законодателство, засягат широк кръг от лица и представляват съществен информационен ресурс с цел последващо проучване, определено от правото на лицето с международен елемент. Описаните разпоредби от ЗГР имат за цел да очертаят същественото значение на задължението на всеки български гражданин да регистрира актовете за гражданско състояние в Р България. Фундаменталното значение на регистрацията и отсъствието ѝ намира проявление в семейните отношения в широк смисъл, които засягат и други клонове на правната наука, чиито адресати са различни, от тези по брачното отношение.

REFERENCES

Vladimirov, I. (1998). International private law. General and special part. Sofia: "Sofi-R".
(*Оригинално заглавие:* Владимиров, И. (1998). Международно частно право. Обща и специална част. София: „Софи-Р“).

Natov, N., (2006). Commentary on the Code of Private International Law, Book One, Article 1-47. Sofia: "Siela". (*Оригинално заглавие:* Натов, Н., (2006). Коментар на кодекса на международното частно право, книга първа, член 1-47. София: „Сиела“).

Todorov, T. (1994). International family and inheritance legal relations. Sofia: "University Publishing House St. St. Kliment Ohridski". (*Оригинално заглавие:* Тодоров, Т. (1994). Международни семейни и наследствени правоотношения. София: „Университетско издателство Св. Св. Климент Охридски“).

Todorov, T. (2007). International private law. The European Union and the Republic of Bulgaria. Sofia: "Sibi". (*Оригинално заглавие:* Тодоров, Т. (2007). Международното частно право. Европейският съюз и Република България. София: „Сиби“).

[https://www.ciela.net/svobodna-zona-darjaven-vestnik/document/1051479040/issue/3817/dogovor-mezhdu-narodna-republika-balgariya-i-polskata-narodna-republika-za-pravna-pomosht-i-pravni-otnosheniya-po-grazhdanski-semeyni-i-nakazatelni-dela-\(ratifitsiran-s-ukaz-%E2%84%96-172/7iv1962-g-obn-v-izvestiya-br-31](https://www.ciela.net/svobodna-zona-darjaven-vestnik/document/1051479040/issue/3817/dogovor-mezhdu-narodna-republika-balgariya-i-polskata-narodna-republika-za-pravna-pomosht-i-pravni-otnosheniya-po-grazhdanski-semeyni-i-nakazatelni-dela-(ratifitsiran-s-ukaz-%E2%84%96-172/7iv1962-g-obn-v-izvestiya-br-31)

<https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/%D0%B3%D0%BB%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F/>

<https://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp?idMat=100536>

<https://www.parliament.bg/bg/const>

<https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134455296>

https://www.echr.coe.int/documents/convention_bul.pdf